

محمد علی امیرشاه

شرکت چاپ و نشر بین الملل

سرشناسه: اندیشه خراسانی، محمدعلی
 عنوان و نام پدیدآور: خورشید جوزجان / محمدعلی اندیشه خراسانی
 مشخصات نشر: تهران، سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ و نشر بین الملل ۱۳۹۲.
 مشخصات ظاهری: ۲۳۴ ص.
 شابک: 978-964-304-599-9
 وضعیت فهرست نویسی: فیا
 موضوع: یحیی بن زید (ع)، ۹۸ - ۱۲۵ ق.
 موضوع: امامزادگان -- سرگذشته
 شناسه افزودن: سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ و نشر بین الملل
 ردبندی کنگره: ۱۳۹۲ ۷۷: ۳ ی / ۵۳/۵ BP
 ردبندی دیویی: ۲۹۷/۹۸۴
 شماره کاتالوگ ملی: ۳۲۶۳۶۴۰

شرکت چاپ و نشر بین الملل

نام کتاب: خورشید جوزجان
 الف: محمدعلی اندیشه خراسانی
 نوبت چاپ: اول - بهار ۱۳۹۳
 لیتوگرافی: واژه پرداز اندیشه
 چاپ و جلدبندی: واژه پرداز اندیشه
 شمارگان: ۱۰۰
 قیمت: ۱۲۵۰۰۰ ریال
 طراح جلد: محمدرضا نبوی
 مسئول تولید: شریف شایسته
 شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۰۴-۵۹۹-۹

دفتر مرکزی:
 تهران، میدان استقلال، سعدی
 جنوبی، پلاک ۲، طبقه ۵ سوم
 تلفن: ۳۳۹۲۲۹۵۹ - ۰۲۱
 نمابر: ۳۳۱۱۸۶۰۲
 فروشگاه مرکزی:
 میدان فلسطين، ضلع شمال
 شرق، پلاک ۴ و ۵
 تلفن: ۸۸۹۲۱۹۸۰ - ۰۲۱
 نمابر: ۸۸۹۰۲۸۴۳۲

Email: intlpub@intlpub.ir
 www.intlpub.ir

همه‌ی حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه‌برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره‌ی کامپیوتری اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی نقد و بررسی، اقتباس در گیومه در مستندنویسی و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست

۹	مقدمه
۱۵	آشنایی با یحیی بن زید علیه السلام
۱۶	یحیی، در مسیر سرنوشت
۱۶	یحیی پس از پدر
۱۶	فرمان از کوفه
۱۹	نوا
۰۲	بدان
۲۱	ری
۲۱	سرخس
۲۲	مرو
۲۲	گرگان
۲۳	بلخ
۲۵	سرخس
۲۵	طوس
۲۶	نیشابور
۲۷	بیهق
۲۷	نیشابور
۲۹	هرات
۲۹	جوزجان
۳۱	مطرح شدن یحیی بن زید در میان مورخین
۹۳	درباره زید علیه السلام
۳۹	پیروان زید
۴۰	ابعاد شخصیتی زید
۴۰	همسران زید
۴۰	قیام زید و دلایل قیام
۶۴	شهادت زید علیه السلام
۹۴	ماجرای جسد زید علیه السلام
۲۵	برادران یحیی علیه السلام
۴۵	برخی از همزمان یحیی بن زید علیه السلام

۵۵		عقاید زیدیه
۵۷		فرق مختلف زیدیه
۵۹		ابومسلم خراسانی
۵۹		ابومسلم کیست؟
۶۲		آغاز قیام
۶۵		ابومسلم در قدرت
۶۶		تبر ساختن خردک آهنگر برای ابومسلم
۶۷		پایان کار ابومسلم
۶۸		حرکت در مسیر قتلگاه
۷۰		سباه جامگان خراسان
۷۰		ساختن رنک سیاه
۷۳		آغاز قیام
۷۴		سیاه گار یمن
۷۹		سپیدجامگان
۷۹		قیام المقنع
۸۳		سپیدجامگان و یحیی بن زید
۸۵		فرجام کار سپیدجامگان
۸۷		ورود تشیع به ایران
۸۷		نقش یحیی بن زید (ع)
۹۲		تشیع؛ نوری در ظلمت
۹۵		درباره صحیفه کامله سجادیه
۹۵		تاریخچه
۹۷		ورود صحیفه به ایران
۹۹		نظر امام معصوم درباره قیام زید و پسرش
۱۰۳		سرانجام صحیفه پس از شهادت یحیی
۱۰۶		ماجرای متوکل و نظریه دوم
۱۱۱		یحیی؛ پشتوانه پدر
۱۱۱		یحیی بن زید در روایت معصوم
۱۱۲		یحیی، پشتوانه پدر
۱۱۳		اقرار یحیی به اعتقاد پدرش به ائمه اثنی عشر
۱۱۷		سرانجام قیام یحیی
۱۲۰		قیام ابراهیم بن عبدالله

۱۲۳	بقعه گنبد کاووس (جرجان)
۱۲۳	کشف بقعه‌ای ناشناس
۱۲۴	روایت یحیای نبی در انجیل
۱۲۶	محراب ایلخانی
۱۲۷	مقبره‌ای در عمق زمین
۱۲۷	اشتباه بزرگ
۱۳۱	بی‌بیه رسمی
۱۳۳	شهر باستانی جرجان
۱۳۴	ماجرای ابو مسلم خراسانی
۱۳۶	جورجان یا جرجان
۱۳۷	محمد دبیر در جرجان
۱۴۰	یحیی بن زید و گرجان
۱۴۱	جغرافیای گرجان
۱۴۶	بقعه سرخس (روستا میانه)
۱۴۹	سفر به میامی
۱۵۲	آرامگاه امامزاده یحیی (ع)
۱۶۴	یحیی بن حسین ذوالدمعه
۱۶۵	تاریخ وفات و محل دفن یحیی بن حسین
۱۶۷	سبزوار (بی‌هق)
۱۶۷	ورود یحیی به بی‌هق
۱۶۸	نظریه ابن فندق
۱۷۱	یحیی بن موسی بن جعفر (ع)
۱۷۵	یحیی بن عربشاه
۱۷۷	جغرافیای سبزوار
۱۷۷	ماجرای سر بریده یحیی بن زید (ع)
۱۷۸	بقعه سر مزار
۱۷۹	روستای عزیز آباد - (سبزوار)
۱۸۳	نیشابور - کلیدر
۱۸۸	جغرافیای کلیدر
۱۹۱	بقعه کلیدر متعلق به کیست؟
۱۹۴	تهران (ری)
۱۹۸	سیر تحول بنا

۱۹۹	 یحیی بن زید بن حسن
۲۰۳	 دمشق
۲۰۳	 ماجرای سر بریده یحیی
۲۰۸	 مسجد جامع شام (دمشق)
۲۰۹	 صحن مسجد شام
۲۱۲	 اشتباه بزرگ
۲۱۳	 جوزجان
۲۱۳	 جغرافیای جوزجان
۲۱۷	 منابع معتبر
۲۲۰	 روایت ابن اثیر
۲۲۶	 منابع معتبر

www.ketab.ir

مقدمه

سرزمین ایران باستانگاه حوادث و اتفاقات بسیاری بوده است که در گذر زمان بعضی از آنها تبدیل به تاریخ شده‌اند و بسیاری از این رویدادها نیز غبار فراموشی به خود گرفته و از یادها رفته‌اند. حوادث و اتفاقات تاریخ را می‌سازند و مورخین اساس کارهای خود را بر پایه همین اتفاقات بنا می‌نهند. هیچ حادثه‌ای در هنگام وقوعی که ذایل خودش تاریخ محسوب نمی‌شود مگر آنکه مورّخی تیزبین آن را ثبت و ضبط نماید و به آیندگان منتقل کند. فردریش نیچه، فیلسوف آلمانی، معتقد است: «هر مرد بزرگ دارای نیرویی مؤثر بر گذشته است، او همه تاریخ را زیر پا می‌برد و هزاران راز قدیمی از نهانگاه خود به بیرون می‌آیند و در معرض آفتاب وجودش برملا می‌شوند. هیچ کس نمی‌تواند پیش‌بینی کند که فردا چه پیش‌بینی تاریخ به شمار خواهد آمد. گذشته شاید هنوز عمدتاً ناشناخته مانده است، هنوز به انبوهی از نیروهای مؤثر بر گذشته نیاز داریم.»

این نیرو بی‌شک نور علم و آگاهی و تلاش شبانه‌روزی مورخ خواهد بود که بر زوایای تاریک تاریخ می‌تابد و آن را روشن می‌نماید.

آنچه در این نوشتار بدان سعی شده است، نشان دادن شخصیت و سیره قیام و زندگی یکی از فرزندان خاندان امامت در عالم تشیع است که بی‌شک حوادث و اتفاقات پیش‌آمده در جریان زندگی و قیام وی در زمان

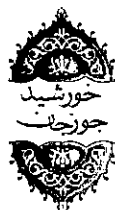

حیات او هرگز تاریخ محسوب نمی‌شده است و شاید با سرکوب و کشته شدن وی، دشمنان او گمان بر فراموشی و از یاد رفتنش می‌کرده‌اند که باز هم تاریخ‌نویس او را این چنین درخشان و تابناک بر صفحه روزگار امروزیان هویدا نموده است.

کتاب پیش رو که به سیره و قیام یحیی بن زید بن علی بن حسین علیه السلام می‌پردازد، حاصل تحقیق و تتبع چندساله نویسنده است که با مطالعه کتب بسیاری در این زمینه مختلف به رشته تحریر درآمده است. در راه نگارش کتاب، بعضی از زوایای پنهان را در لابه‌لای کتب تاریخی و مذهبی نمی‌توانیم بجویم و ناچار از طریق سفر و تحقیقات میدانی بدان رسیده‌ام. گرچه سفرهای بنوی و فیزیکی در متن تاریخ، منجر به نگارش این کتاب شد، باز هم سبب سبب است که این نوشتار را تاریخ بنامم، زیرا تاریخ عمدتاً ناشناخته است و این‌ها هستند که درباره آن قضاوت خواهند کرد و تشخیص می‌دهند که آن تاریخ قضاوت کنند یا نه.

به هر حال قرعه فال می‌شکست که پس از سال‌ها همجواری و هم‌نفسی با امام‌زاده یحیی بن زید علیه السلام بران شوم و مطلبی هرچند مختصر با عنوان زندگینامه یحیی بن زید بنگارم که این هم منجر به چاپ کتابی با عنوان «سردار بی سر» شد که پژوهشی درباره امام‌زاده یحیی بن زید علیه السلام بود. پس از انتشار این کتاب خوشبختانه اطلاعات و نظرات بسیاری از دوستان و دشمنان به بنده می‌رسید که با در کنار هم قرار دادن این پیشنهادها و انتقادهای به این نتیجه رسیدم که باید تحقیقی به مراتب جدی‌تر و جدی‌تر از قبل به انجام برسانم تا بتوانم به ابعاد مختلف شخصیتی این امام‌زاده مطهر پی ببرم و آن را به عنوان حقیقت تاریخی معرفی نمایم و اگر در این راه بخت با من یار شود و موفقیتی نصیب گردد، بی شک به مدد روح بزرگ آن سردار مظلوم خواهد بود.

یحیی بن زید علیه السلام از اولین مهاجران سادات علوی به ایران بود که با

آمدنش منشأ برکات بسیاری برای ایرانیان شد که از جمله می‌توان به ورود تشیع به بخش‌هایی از ایران از طریق مهاجرت او و مهاجرت‌های بعد از او به مناطقی مانند خراسان، ری و قم اشاره کرد. او همچنین اولین کسی بود که صحیفه سجادیه را وارد ایران نمود و آن را به شیعیان این سامان ارزانی کرد. یحیی بن زید علیه السلام با شهادت خویش، راهی را برای ایرانیان غیرتمند گشود که سنیانی منتظرش بودند.

قیام یحیی که پس از شهادت یحیی بن زید علیه السلام در سال ۱۲۵ هجری برای خونخواهی برانگیخته شد، او به وجود آمد، منجر به نوعی رفع فتنهٔ عربان از سرزمین ایران شد. در مهم‌ترین این قیام‌ها، ابومسلم خراسانی توانست بنی‌امیه را سرنگون کند. بی‌عیاس را بر سر کار آورد. البته بنا به مصلحت آن زمان، بی‌شک ابومسلم ناچار به تحویل حکومت به عباسیان شده است؛ زیرا اساساً در آن برهه از زمان بی‌سی حکومت را به امام معصوم می‌سپرد که شاید ابومسلم قدرت لازم را برای این کار نداشته است و این نکته‌ای تاریک در زندگی و قیام ابومسلم به شمار می‌رود که صاحب نظران مختلفی را به بحث و نظریه‌پردازی در این مورد واداشته است. یحیی بن زید علیه السلام در مدت سکونت و فعالیتش در سرزمین ایران، مخصوص در خراسان، دارای چنان محبوبیت و جایگاهی شده بود که پس از شهادتش، ابومسلم خراسانی، چهل شبانه روز برای او عزای عمومی اعلام کرد. خراسانیان در ماتم او جامه‌های سیاه بر تن نمودند و این رسم سیه‌پوشی را تا امروز نیز حفظ کرده‌اند. خراسانیان برای ادای احترام به یحیی بن زید نام او را در ذکور خویش را یحیی می‌گذاشتند و همین نام‌گذاری‌ها و ازدیاد افرادی نام یحیی، باعث به وجود آمدن شبهاتی دربارهٔ محل دفن یحیی بن زید گردیده است. این موضوع باعث جریان امام‌زاده‌سازی در ایران شده است، که ما در این نوشتار به طور کامل بدان پرداخته‌ایم و جزئیات هر یک از مقبره‌های منسوب به یحیی بن زید را در بخش‌های جداگانه آورده‌ایم و در

نفی هر یک از آنها دلایل و مستندات تاریخی آورده‌ایم. در سرزمین ایران در شهرهای گنبد قابوس، سبزوار، سرخس، نیشابور و تهران مقبره‌هایی منسوب به یحیی بن زید علیه السلام وجود دارد که همه آنها به طور رسمی از طرف سازمان اوقاف و امور خیریه به صورت هیئت‌امتایی اداره می‌شوند که البته باید به موارد بالا روستای سرمزار سبزوار را نیز اضافه کرد، که در آنجا نیز زیارتگاهی منسوب به یحیی بن زید علیه السلام وجود دارد؛ حال آنکه از نکات جالب توجه ماجرا این است که چگونه است امام‌زاده‌ای به این معروفیت و محبت در کشور دارای شش بارگاه و مرقد باشد و هیچ نهاد و سازمانی که چنین تلاشی برای معرفی یا حداقل اطلاع‌رسانی در این مورد نکرده باشد. خود خسته در سال‌های اخیر «جمعیت احیاء بقاع متبرکه ایران» تلاش‌هایی را برای این خصوص به انجام رسانده است که از آن جمله می‌توان به چاپ جزوه‌ای در باب مقبره یحیی بن زید علیه السلام در منطقه گنبد کاووس، اشاره نمود که در آن مقبره موجود در جوزجان افغانستان را به عنوان بقعه اصلی یحیی بن زید معرفی کرده است که آن هم به صورت خیلی محدود و در قالب جزوه‌ای درون‌سازشی تلقی می‌گردد و در مقابل کتابی که در اثبات مقبره یحیی بن زید علیه السلام در گنبد کاووس در شمارگان بالا چاپ شده، نتوانسته است کاری از پیش ببرد.

متأسفانه در تمام شهرهایی که مقبره‌ای منسوب به یحیی بن زید علیه السلام وجود دارد، اقدام به چاپ و توزیع کتاب‌هایی در اثبات وجود مقبره یحیی در شهر خودشان نموده‌اند و در کنار آنها گریزی هم به یحیی بن زید علیه السلام در سایر شهرها زده‌اند که البته ما در فصل‌های مربوط به هر یک از شهرها به دلایل و مستندات آن پرداخته‌ایم.

سعی ما در این کتاب بر آن بوده است که کامل‌ترین، جامع‌ترین و در عین حال جدی‌ترین مطالب را درباره یحیی بن زید بن علی بن حسین علیهم‌السلام که با تحقیق و تفحص در متون اصلی و تواریخ معتبر جستجو کرده‌ایم،

گردآوریم که در صحت و دقت مطالب آن جای هیچ گونه بحث و شبهه‌ای
برای مخالفین و معاندین این موضوع باقی نگذاریم.

با این حال و با تمام تلاش‌هایی که صورت گرفته است، بی شک کاری
بی عیب و نقص نخواهد بود و حتماً نیازمند اطلاعات و بازنویسی‌هایی
خواهد بود که این امر میسر نمی‌گردد، مگر به همت والای اساتید و
صاحب‌طرازان محترم که نظرها و انتقادهای خویش را از ما دریغ نفرمایند.

بسم الله

گنبد کاووس - پاییز ۱۳۹۰ خورشیدی

